

TA'LIM MUASSASASI RIVOJI STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10051401>

Turayeva Dilafroz Rustamboyevna

Bucheon Universiteti dotsenti

Sabirova Kimyoxon Qudratovna

Bucheon Universiteti magistranti

Annotatsiya

Maqolada hozirgi kunda O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini isloh qilish zaruriyati, muassasalarda faoliyat olib boruvchi rahbar va pedagog xodimlar kasbiy tayyorgarligiga qo'yiladigan talablar, sohaga oid kelgusi rejalar haqida fikr yuritilgan.

Tayanch so'z va tushunchalar

ta'lim tizimi, maktabgacha ta'lim, genofond, texnologiya, intellektual, strategiya, yosh davrlari, multimedia, isloh qilish.

Аннотация

В статье рассматривается необходимость реформирования деятельности организаций дошкольного образования в Узбекистане, требования к профессиональной подготовке менеджеров и педагогов, работающих в учреждениях, а также планы на будущее в этой сфере.

Ключевые слова и понятия

образовательная система, дошкольное образование, генофонд, технология, интеллектуальная, стратегия, возрастные периоды, мультимедиа, реформа.

The article discusses the need to reform the activities of preschool education organizations in Uzbekistan, the requirements for professional training of managers and teachers working in institutions, as well as plans for the future in this area.

Key words and concepts

educational system, preschool education, gene pool, technology, intellectual, strategy, age periods, multimedia, reform.

Kirish

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlari ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, fan, ta'lim va ishlab chiqarishning mustahkam integratsiyasini ta'minlash asosida ta'lim-tarbiya muassasalari faoliyati sifatini yaxshilash, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, ilmiy va innovatsion

faoliyatni samarali tashkil etish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish hamda sohada sog'lom raqobat muhitini yaratish maqsadida keng chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

So'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilishga hamda rivojlantirishga qaratilgan qonunlar, qarorlar qabul qilinib, amaliyotga joriy etilmoqda.

Maktabgacha ta'lim sohasida yagona davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish, bolalarni maktabgacha ta'lim bilan bosqichma-bosqich to'liq qamrab olishni ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 sentabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni bilan Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etildi [5].

Bugungi kunda O'zbekistonda 14 mingdan ortiq maktabgacha ta'lim tashkiloti faoliyat ko'rsatmoqda. 2019 yilda Maktabgacha ta'lim vazirligi tizimga bolalar qamrovini 52 foizga yetkazdi. 2020 yilda bu ko'rsatkich 59,5 foiz bo'lishi kutilmoqda, shuningdek, 85,2 foiz 6 yoshli bolalarni majburiy 1 yillik ta'lim bilan qamrab olish rejalashtirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi «O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi qarori misolida ko'rsak, mazkur konsepsiya maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, bolalarning sifatli maktabgacha ta'limdan teng foydalanishini ta'minlash, maktabgacha ta'lim xizmatlarini rivojlantirish, bir so'z bilan aytganda, maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning maqsadli vazifalarini qamrab olgan bo'lib, jarayonning ustuvorliklari va bosqichlarini belgilab beradi.

Bolalar bog'chasi bolalarni jamiyatda yashashni orgatadigan birinchi muassasadir. Aynan bolalar bog'chasida bolaning boshka odamlar bilan birinchi mustakil alokalari paydo bo'ladi, bu yerda u muloqot qilishni va o'rganadi. Tengdoshlar bilan mulokot bolaga tezda yangi bilimlarni olish imkonini beradi, chunki erta taqlid kilishning ta'siri juda kuchli. Maktabgacha ta'lim muassasasiga muvaffakiyatli moslashish xar kanday qiyin vaziyatda bolaga yordam beradigan pedagoglar kasbiy tayyorgarligiga bog'liq [3]. Bolalar bog'chasida maktabgacha ta'lim bolaning rivojlanish va ijtimoiy extiyojlarini qondiradi. Uyda okitish, albatta, bolada oz-ozini boshkarish konikmalarini rivojlantirish va maktabga tayorgarlik korish uchun zarur bolgan bilimlarni egallashni ta'minlashi mumkin, ammo u bolani guruxda yashashga o'rgatish imkoniga ega emas. Garchi bu boshka odamlar bilan umummiy til topish qobiliyati bo'lsa-da, bu insonning kattalardagi

muvaqqiyatining kalitidir. Bolalar bog'chasidagi maktabgacha ta'lim bolaga atrofdagi dunyo va undagi o'z o'rnini xaqida o'z tasavvurini shakllantirishga imkon beradi. Bola o'zining tengdoshlari bilan solishtirish orkali o'z maxorati va qobiliyatini baxolashni o'rganadi. YA'ni, u tegishli o'z o'zini anglashni rivojlantiradi. Maktabgacha ta'limning vazifalari nafakat bolaning kommunikativ rivojlanishi, balki uning aqliy, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlanishini xam o'z ichiga oladi. Ushbu komponentlarning barchasi to'liq xuquqli shaxsni shakllantirish uchun zarur shartlardir. Chizmachilik, kashta tikish va applikasiya, dizayn, musiqa va jismoniy tarbiya darslari va xar bir bolalar bog'chasi taklif qilish mumkin bo'lgan mashg'ulotlardir. Zamonaviy sharoitda yosh bolalar bilan ishlash tarbiyachilar kasbiy maxorati va shaxsiy fazilatlariga yukori talablar qo'yiladi. [4]. Shu bilan birga, bugungi kunda ta'lim olgan yosh mutaxassislarining bolalar bog'chalarida ishlashga deyarli xech kanday motivatsiyasi yo'q. Bunga sabab maoshning pastligidir. Bolalarning hayoti va sog'ligi uchun ma'sul bo'lgan, ko'p qirrali tarbiyaviy ishlarni bajaradigan bolalar bog'chasi tarbiyachining ishi juda katta aqliy va jismoniy kuch talab qiladi. Aytish mumkinki, fakat aynan aqliy va jismoniy kuchli tarbiyachilar bolalarni to'g'ri tarbiyalay oladilar. Aslida ta'lim an'anaviy ravishda qimmatbaho sanoat xisoblanadi. Tarixning turli davrlarida vaziyatni o'zgartirishga, ta'lim soxasini investitsion sohaga aylantirishga urinishlar bo'lgan. Birok, ta'limning iqtisodiy bazasi byujetdan tashqari faoliyat uchun yetarli infratuzilmani yaratilmagan. Maktabgacha ta'limni tashkil etish, tarbiyachilar uchun munosib ish haqqi va barcha bolalar uchun sifatli bolalar bog'chasi mavjudligi muammolarini xal qilish alohida byudjet mablag'larini talab qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni qamrab olishning ko'payishi bilan maktabgacha ta'limning yukori sifati turli darajadagi va turdagi ta'lim muassasalari o'rtasida gorizontaal aloqalarni o'rnatish orqali ta'minlanishi mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablarida ko'rsatilishicha, bugungi maktab boladan aniq bilimlarga emas, fikrlash ko'nikmasi, kattalar va tengdosh o'rtoqlarini tushunish, ular bilan hamkorlik qilish ham talab etiladi. Shuning uchun bola maktabga qadam qo'yayotganida qanchalik bilimga ega ekanligi emas, balki uning yangi bilimlarni egallashga tayyorligi, atrof-olamga moslashish ko'nikmasi, voqea-hodisani mustaqil ravishda tahlil etish va mustaqil harakat qilishi muhimroq hisoblanadi. Mazkur holatlar esa talabga javob bera oladigan tarbiyachi-pedagoglarni talab etadi. Shu nuqtaiy nazardan maktabgacha ta'lim muassasalarini ham iqtisodiy ham metodik jihatdan rivojlantirish bugungi kun markaziy masalalaridan ekanligiga qarab harakatlanish lozimligini belgilaydi. Ushbu masalalar asosida amalga oshiriladigan ishlar

natijasida maktabgacha ta'lim tizimi mazmunini takomillashtirishda qator muammolar hal etiladi. Jumladan:

□ maktabgacha ta'lim tizimi va uni rivojlantirish uchun alohida e'tibor qaratilib, eng ilg'or xorijiy tajribalar asosida har jihatdan zamonaviy tizim yaratiladi;

□ mamlakatimizda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning huquqiy bazasi takomillashtiriladi;

□ maktabgacha ta'lim tizimi mazmuni va uni amalga oshirishning zamonaviy pedagogik va axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning maqbul mexanizmi yaratiladi;

□ maktabgacha ta'lim faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan yagona davlat siyosatini amalga oshirish orqali maktabgacha ta'lim har tomonlama rivojlantirilib, tarbiyalanuvchilarning bilimi va ma'naviyaxloqiy darajasi yanada yuksaltiriladi;

□ o'quv-tarbiya jarayoniga o'qitishning zamonaviy ilg'or shakllarini, yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini, ta'lim-tarbiyaning samarali shakl va usullarini joriy etish orqali bolalarni har tomonlama intellektual, ma'naviy-estetik, jismoniy rivojlantirish hamda ularni maktab ta'limiga tayyorlash sifati tubdan yaxshilanadi;

□ bolalarni maktabga tayyorlashning muqobil shakli bo'lgan qisqa muddatli guruhlar tarmog'i kengaytiriladi;

□ maktabgacha ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasi yaxshilanadi;

□ davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari tarmog'i kengaytirilib, ular o'rtasida sog'lom raqobatni shakllantirish orqali ta'lim xizmatlari turlari ko'paytiriladi;

□ bo'sh turgan va foydalanilmayotgan davlat bino va inshootlaridan samarali foydalanishga erishiladi;

□ 5-6 yoshli bolalarni maktabgacha ta'limga 100 foiz qamrab olish imkoniyati yaratiladi.

Demak, maktabgacha ta'lim muassasalarining xarakteriga ko'ra ta'lim-tarbiya mazmunini, metodlarini shaxsni ijtimoiylashtirish, ong va tafakkurini, dunyoqarashini shakllantirish doirasida ishlab chiqish davr talabidir. Bu o'rinda maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning yoshiga oid va psixologik xususiyatlari, tarbiya tashkiloti joylashgan geografik muhit, tolerantlik tamoyillari, milliy va umuminsoniy qadriyatlar mushtarakligi hamda demografik vaziyat inobatga olinmog'i maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, ta'lim-tarbiya mazmunini zamon

talablariga mos shakllantirishda dunyodagi globallashuv jarayoni tamoyillari, xorijiy ilg'or tajribalar, mutaxassis olimlarning ilmiy-nazariy, metodik xarakterdagi g'oyalari va qarashlariga tayaniladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi PF-4947-son farmoni. // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 yil, 6-son, 70-modda. 2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 sentabrdagi «Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5198-son farmoni. // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2017 yil.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirishga bag'ishlangan yig'ilishdagi ma'ruzasi. Yoshlar press – klubi. – «Ma'rifat» gazetasi. 2017 yil 1 noyabr.

3. Болотина, Л. Р. Дошкольная педагогика: учебное пособие для вузов / Л. Р. Болотина, Т. С. Комарова, С. П. Баранов. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва: Издательство Юрайт, 2021. – 218 с.

4. Ситаров В. А. Дидактика: учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений. – М.; ГКЛ, 2004. – 99 с.

5. <https://xs.uz/uzkr/post/ozbekiston-respublikasi-maktabgacha-talim-tizimini-2030-jilgacha-rivozhlantirish-kontseptsiyasi-amalda>.